

รายงานการวิจัย

การจัดการขยะมูลฝอยโดยการมีส่วนร่วมของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน

กรณีศึกษา ตำบลบ้านใหม่ อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา

Solid Waste Mangement With The Participation Of Village Health

Volunteers A Case Study In Ban Mai Subdistrict, Mueang District,

Nakhon Ratchasima Province

ดวงใจ บวชนันท¹

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ เพื่อศึกษาการจัดการขยะมูลฝอยโดยการมีส่วนร่วมของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านกรณีศึกษา ตำบลบ้านใหม่ อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา กลุ่มประชากรที่ใช้ในการศึกษา คือ อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านที่อยู่ในความรับผิดชอบของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านใหม่ และโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลศีรษะละเต็ง จำนวน 270 คน เครื่องมือที่ใช้สำหรับการวิจัยได้แก่ แบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นและมีการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ โดยการนำไปทดสอบคุณภาพในกลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านตำบลปรุใหญ่ อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา ความเชื่อมั่นของเครื่องมือซึ่งทดสอบโดยวิธีการของสัมประสิทธิ์แอลฟาของ ครอนบัค ได้ค่าเท่ากับ 0.82 นำเครื่องมือไปใช้สำหรับการเก็บรวบรวม

ข้อมูล โดยผู้วิจัยนำไปเก็บข้อมูลด้วยตนเอง ทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติพรรณนา วิเคราะห์ปัจจัยด้านชีวสังคมนำมาแจกแจงด้วย ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน วิเคราะห์ด้วยสถิติค่าไคสแควร์ และค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน

ผลการวิจัยพบว่า อายุ ระดับการศึกษา อาชีพหลัก มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการจัดการขยะมูลฝอยโดยการมีส่วนร่วมของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .001 ปัจจัยนำและปัจจัยเสริมมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการจัดการขยะมูลฝอยโดยการมีส่วนร่วมของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05

คำสำคัญ การจัดการขยะมูลฝอยโดยการมีส่วนร่วม

¹ บัณฑิตวิทยาลัย สาธารณสุขศาสตร์มหบัณฑิต สาขาการพัฒนาระบบบริการปฐมภูมิ วิทยาลัยนครราชสีมา

ABSTRACT

The objectives of the study were to study the involvement of village health volunteers in the management of solid waste in a community and to study factors relating to participation in solid waste management in the community by village health volunteers. Sample were 270 individual village health volunteers. The questionnaire was developed and had been checked for its acceptable quality with alpha value of .82. Data were analyzed with descriptive statistics. The bio - social factors were analyzed for percentage, mean and standard deviation, Chi - square test and Pearson's Product Moment Correlation Coefficient.

The results showed that age, education, occupation had positive relation with solid waste management with the involvement of village health volunteers with statistical significance of .01 level . The factors had correlation with the solid waste management with the involvement of village health volunteers with statistical significance of .05.

Keyword Solid Waste Mangement With The Participation

ที่มาและความสำคัญของปัญหา

มนุษย์เป็นผู้ใช้สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติมากที่สุด อิทธิพลที่มีต่อสิ่งแวดล้อมที่พบเห็นจึงมีทั้งทางบวกที่เป็น การเสริมสร้างสิ่งแวดล้อม ในทางกลับกัน มนุษย์ก็เป็นผู้ที่มีขีดความสามารถในการทำลายสิ่งแวดล้อมมากที่สุด (สถาบันวิจัยสภาวะแวดล้อม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2549) นโยบายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ข้อที่ 5.4 การควบคุมและลดปริมาณของเสียที่กลายมาเป็นมลพิษ ซึ่งในอนาคตปัญหาการจัดการมูลฝอยชุมชนจะทวีความรุนแรงเพิ่มขึ้นถ้าขาดการเอาใจใส่จากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง (ชัยศรี ธาราสวัสดิ์พิพัฒน์, 2548) การขยายตัวของประชากรและการเติบโตทางเศรษฐกิจ ส่งผลให้ความต้องการบริโภคเพิ่มมากขึ้นก่อให้เกิดมลพิษ และปัญหาสิ่งแวดล้อมด้านอื่นๆ ตามมาอีกมาก ปัญหาขยะมูลฝอยเป็นปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม ปัญหาหนึ่งที่เกิดจากพฤติกรรมการบริโภคและการใช้ทรัพยากรที่ขาดความสมดุลก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ สถานการณ์ปริมาณขยะมูลฝอยของจังหวัดนครราชสีมา มีแนวโน้มสูงขึ้นในทุก ๆ ปี (กรมควบคุมมลพิษ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2553)

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550 – 2554) ประเทศไทยมีการเตรียมความพร้อมของคนและระบบให้สามารถปรับตัวพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงในอนาคตรู้เท่าทันโลกาภิวัตน์ และสร้างภูมิคุ้มกันให้กับทุกภาคส่วนตาม

หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อรักษาความสมดุลยั่งยืนของระบบนิเวศด้วยการพัฒนาระบบบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติให้มีประสิทธิภาพสูงสุดภายใต้กระบวนการมีส่วนร่วม จะเห็นได้ว่าหลักการของการมีส่วนร่วมของชุมชน มีการยอมรับกันอย่างกว้างขวางเป็นทั้งเป้าหมายการพัฒนาวิธีการพัฒนาที่เหมาะสม แก้ไขปัญหาความเป็นอยู่ของคนส่วนใหญ่ในสังคมเป็นการขยายบริการของรัฐให้ครอบคลุม เป็นวิธีการระดมทรัพยากรจากท้องถิ่นพร้อมทั้งเป็นเครื่องมือหรือกลไก การให้การศึกษแก่ชุมชนที่จะช่วยให้ชุมชนได้พัฒนาศักยภาพที่มีอยู่ สามารถแก้ปัญหาและความต้องการของตนเอง วางแผน แก้ไข ตลอดจนรับผิดชอบต่อโครงการพัฒนาที่ตนเองกำหนดขึ้นอันจะนำไปสู่ความสามารถที่ยั่งยืนได้ด้วยตนเองในที่สุด (ปรีชา เปี่ยมพงษ์สานต์, 2538)

กระทรวงสาธารณสุข ซึ่งเป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบทั้งทางตรงและทางอ้อมในการป้องกันและแก้ไขปัญหาทางด้านสิ่งแวดล้อม ได้เห็นความสำคัญของหลักการดังกล่าว ได้มีการพัฒนางานทางด้านสาธารณสุขในชุมชนตลอดมา โดยเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชน ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของการให้บริการสาธารณสุขผสมผสานที่ดำเนินการโดยประชาชนหรือที่เรียกว่าอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน เพื่อประชาชนด้วยทรัพยากรและวิทยาการที่เหมาะสม ที่มีอยู่ในท้องถิ่นและเชื่อมโยงกับระบบบริการของรัฐและเอกชนและได้เน้น

การพัฒนางานสาธารณสุขในหมู่บ้านและชุมชน (สำนักคณะกรรมการสาธารณสุขมูลฐาน, 2534)

ตำบลบ้านใหม่ อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา เป็นหน่วยงานหนึ่งที่สนองต่อนโยบายของกระทรวงสาธารณสุข โดยใช้กลวิธีดึงชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในงานสาธารณสุขเป็นแนวทางในการพัฒนาสุขภาพอนามัยแก่ประชาชน เพื่อให้ประชาชนมีความรู้ความสามารถ ในการส่งเสริมสุขภาพ การป้องกันโรค การรักษาพยาบาลเบื้องต้น และการฟื้นฟูสภาพปัญหาในชุมชนด้วยตนเอง ปัจจุบันมีจำนวนอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ทั้งหมด 270 คน ในหมู่บ้านพื้นที่รับขอบของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลศิระชะเลิงและโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านใหม่ ในการดำเนินงานสาธารณสุขในชุมชนของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน มีกิจกรรมในงานจัดการขยะมูลฝอยในชุมชนเป็นงานที่สำคัญทางด้านสาธารณสุขในการส่งเสริมคุ้มครองสุขภาพของประชาชนจากมลภาวะสิ่งแวดล้อม

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาถึงการจัดการขยะมูลฝอยโดยการมีส่วนร่วมของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ว่าอยู่ในระดับใด และมีปัจจัยใดบ้างที่สัมพันธ์ต่อการมีส่วนร่วมของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ในการจัดการขยะมูลฝอยในชุมชนเพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปใช้ในการจัดการขยะมูลฝอยและการปฏิบัติงาน

งานของเจ้าหน้าที่สาธารณสุขประชาชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาพฤติกรรมการมีส่วนร่วมของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ในการจัดการขยะมูลฝอยในชุมชน
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่สัมพันธ์ต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอยในชุมชน โดยอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงพรรณนา ประเภทการวิจัยเชิงสำรวจ เรื่องการจัดการขยะมูลฝอยโดยการมีส่วนร่วมของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน

จากการสำรวจข้อมูลประชากรที่เป็นอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านที่อยู่ในเขตรับผิดชอบของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลศิระชะเลิงและโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านใหม่ ตำบลบ้านใหม่ อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา ทั้งหมด 270 คน ดังนั้น ในการศึกษาครั้งนี้จึงใช้ประชากรทั้งหมด

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ คือ แบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเองจากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย 4 ส่วน คือ ข้อมูลด้านชีวสังคม ข้อมูลด้านปัจจัยนำเข้า ประกอบด้วย ความรู้ เจตคติและพฤติกรรม ข้อมูลด้านปัจจัยเอื้อ คือ การได้รับการ

สนับสนุนจากเจ้าหน้าที่สาธารณสุขในการจัดการขยะมูลฝอย ข้อมูลเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอยในครัวเรือนของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ได้นำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (Tryout) กับอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในเขตตำบลปรุใหญ่ อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา ที่มีลักษณะทางสิ่งแวดล้อมใกล้เคียงกับกลุ่มประชากรที่จะทำการศึกษาร่วมกันจำนวน 30 คน แล้วนำข้อมูลจากการทดลองมาวิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามโดยรวมจากการโดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบัก มีค่าความเชื่อมั่น 0.82

การวิเคราะห์ข้อมูล

นำแบบสอบถามมาตรวจสอบความครบถ้วนสมบูรณ์ และนำมาวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป สถิติที่นำมาวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัย โดยใช้สถิติวิเคราะห์หาความสัมพันธ์ด้วยค่าไคสแควร์ และสถิติสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson's Product Moment Correlation) กำหนดระดับความเชื่อมั่นในการทดสอบทางสถิติที่ระดับนัยสำคัญ 0.05

ผลการวิจัย

ส่วนที่ 1 ข้อมูลด้านชีวสังคม

จากการศึกษา พบว่า อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ร้อยละ 89.30 เป็นเพศชาย ร้อยละ 10.70 มีอายุระหว่าง 45 - 49 ปี ร้อยละ 19.60

รองลงมาคือ อายุระหว่าง 50 - 54 ปี ร้อยละ 19.30 ส่วนใหญ่มีระดับการศึกษา อยู่ในระดับประถมศึกษา ร้อยละ 53.00 รองลงมามีระดับการศึกษามัธยมศึกษาตอนต้น ร้อยละ 16.70 ส่วนใหญ่มีสถานภาพสมรส ร้อยละ 71.90 รองลงมาสถานภาพหม้าย ร้อยละ 18.10 อาชีพหลักคือ รับจ้าง ร้อยละ 38.90 รองลงมาคืออาชีพค้าขาย ร้อยละ 27.00 ส่วนใหญ่รายได้เฉลี่ยต่อเดือน 5,001 – 10,000 บาท ร้อยละ 42.60 รองลงมาคือต่ำกว่า 5,000 บาท ร้อยละ 35.20

ส่วนที่ 2 ปัจจัยเกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอยโดยการมีส่วนร่วมของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน

ข้อมูลด้านความรู้ ความเข้าใจในการจัดการขยะมูลฝอยของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านพบว่า อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านมีความรู้ ความเข้าใจในการจัดการขยะมูลฝอยในระดับดีมากที่สุด ร้อยละ 98.9 รองลงมาอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านมีความรู้ ความเข้าใจในการจัดการขยะมูลฝอยในระดับปานกลาง ร้อยละ 1.1

อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านมีเจตคติต่อการจัดการขยะมูลฝอยในระดับดี มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 90.0 รองลงมา คือ อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านมีเจตคติต่อการจัดการขยะมูลฝอยในระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 10

มีการปฏิบัติทางด้านการจัดการขยะมูลฝอยในครัวเรือนของตนเอง ในระดับปานกลาง มากที่สุด ร้อยละ 83.70 รองลงมา

ระดับต่ำ ระยะเวลาในการปฏิบัติหน้าที่ส่วนใหญ่ เป็นระยะเวลา 1 - 5 ปี ร้อยละ 50.37

การได้รับการสนับสนุนจากเจ้าหน้าที่สาธารณสุขในการจัดการขยะมูลฝอย ในระดับปานกลาง มากที่สุด ร้อยละ 65.90

ส่วนที่ 3 การมีส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอยในชุมชน

พบว่า อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านมีส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอยในชุมชนในระดับปานกลาง มากที่สุด ร้อยละ 68.90 รองลงมา คือ ระดับต่ำ ร้อยละ 19.30

สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

1. พฤติกรรมทางด้านการจัดการขยะมูลฝอยในครัวเรือน มีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมการมีส่วนร่วมของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในการจัดการขยะมูลฝอยในชุมชน แสดงว่าอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ที่มีพฤติกรรมทางด้านการจัดการขยะมูลฝอยในครัวเรือนต่างกันจะมีพฤติกรรมการมีส่วนร่วมแตกต่างกัน

2. ปัจจัยที่สัมพันธ์ต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอยในชุมชนโดยอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน พบว่าปัจจัยทางชีวสังคมประกอบด้วย อายุ ระดับการศึกษา อาชีพหลัก มีความสัมพันธ์กับการจัดการขยะมูลฝอยโดยการมีส่วนร่วมของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ตำบลบ้านใหม่ อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา

ปัจจัยนำ ประกอบไปด้วย ความรู้ในการจัดการขยะมูลฝอยโดยอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน เจตคติต่อการจัดการขยะมูลฝอยโดยอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน และการปฏิบัติทางการจัดการขยะมูลฝอยโดยอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในครัวเรือนของตนเอง ซึ่งจากการศึกษาพบว่ามีความสัมพันธ์กับการจัดการขยะมูลฝอยโดยการมีส่วนร่วมของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำ

ปัจจัยเอื้อ คือ ระยะเวลาในการเป็นอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน จากการศึกษาพบว่าระยะเวลาในการเป็นอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ไม่มีความสัมพันธ์กับการจัดการขยะมูลฝอยโดยการมีส่วนร่วมของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน

ปัจจัยเสริม คือ การได้รับการสนับสนุนจากเจ้าหน้าที่ ส่วนการได้รับการสนับสนุนจากเจ้าหน้าที่ที่มีความสัมพันธ์กับการจัดการขยะมูลฝอยโดยการมีส่วนร่วมของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน

การศึกษาการจัดการขยะมูลฝอยโดยการมีส่วนร่วมของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ตำบลบ้านใหม่ อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา ผลการวิจัยนี้ชี้ให้เห็นว่า อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน มีส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอย

ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ควรพัฒนาแผนและนโยบายในการส่งเสริมความรู้ของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ในการจัดการขยะมูลฝอยให้ครอบคลุมในทุกด้านเพื่อก่อให้เกิดการมีส่วนร่วมอย่างที่ยั่งยืน

2. ควรส่งเสริม พัฒนาและวางแผนการจัดการขยะมูลฝอยให้กับอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ให้ถูกต้องและเหมาะสมยิ่งขึ้น เพื่อให้เกิดความยั่งยืนต่อไป

3. ควรมีแผนการสนับสนุนและดำเนินกิจกรรมงานการจัดการขยะมูลฝอย โดยสร้างการมีส่วนร่วมของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน พร้อมทั้งกระตุ้นจากสื่อต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง เพื่อก่อให้เกิดการพัฒนาต่อไป

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. จัดกิจกรรมเพื่อสร้างการทำงานร่วมกันให้กับอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านได้นำประสบการณ์ความรู้มาถ่ายทอดให้คนรุ่นหลัง จัดเป็นชมรมหรือสโมสรของแต่ละชุมชน อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านแต่ละชุมชนจะได้มีบทบาทและมีคุณภาพชีวิตที่ดี

2. จัดตั้งชมรมหรือโครงการเพื่อรณรงค์การวางแผนให้มีอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านต้นแบบ เพื่อนำมาพูดคุยและสร้างแนวทางในการดำเนินชีวิตที่ดี

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาการมีส่วนร่วมในกรรมการจัดการขยะมูลฝอย ในเขตตำบล

บ้านใหม่ อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา
เพื่อที่จะนำข้อมูลไปพัฒนาระบบการจัดการ
ขยะมูลฝอยต่อไป

2. การศึกษาความต้องการของอาสา
สมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในการ
จัดการขยะมูลฝอยในชุมชน

เอกสารอ้างอิง

- กรมควบคุมมลพิษ, กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.2553. รายงานสถานการณ์
มลพิษ ของประเทศไทย. [ออนไลน์]. สืบค้นจาก : <http://www.pcd.go.th>, [2553, 14
ตุลาคม]
- เกรียงศักดิ์ อินทนูพัฒน์ . 2550. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอยกรณีศึกษา
ตำบลศาลาด่าน อำเภอเกาะลันตา จังหวัดกระบี่. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท,
มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ชัยศรี ธาราสวัสดิ์พิพัฒน์. 2548. สถานการณ์แวดล้อมท้องถิ่น. [ออนไลน์]. สืบค้นจาก :
<http://www.sema.go.th/node/1350>, [2553, 13 ธันวาคม]
- ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์. 2538. สิ่งแวดล้อมและการพัฒนา. กรุงเทพฯ. โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.
- ปิยภัทร สายนรา. 2552. วิธีการกำจัดขยะและวิธีการมีส่วนร่วมในการกำจัดขยะของครัวเรือนใน
ชุมชนวัดพระธาตุหนองบัว 1 เทศบาลนครอุบลราชธานี. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท,
มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี.
- พรณี ดันติยานันท์. 2550. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการกำจัดขยะมูลฝอย ในเขตเทศบาล
ตำบลท่าเสา อำเภอบางปะกง จังหวัดฉะเชิงเทรา. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท,
มหาวิทยาลัยบูรพา.
- วรวรรณ นาสมโภชน์. 2550. การจัดการขยะมูลฝอยภายในครัวเรือน กรณีศึกษา ตำบลโพรงงาม
อำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- วรุพยุภา ทองกลม. 2550. ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการลดปริมาณขยะมูล
ฝอยจากครัวเรือน กรณีศึกษาเทศบาลนครอุบลราชธานี จังหวัดอุบลราชธานี. วิทยานิพนธ์
ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยมหิดล.
- สุพิน วัฒนา. 2551. ความคิดเห็นของประชากรที่มีต่อการมีส่วนร่วมของอาสาสมัครสาธารณสุข
ในการจัดการขยะมูลฝอย เขตเทศบาลตำบลแม่สาย อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย.
วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

- สมสมาน อาจารย์รัฐ. 2548. การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการจัดการขยะมูลฝอย กรณีศึกษา องค์การบริหารส่วนตำบลธาตุทอง อำเภอป่องทอง จังหวัดชลบุรี. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์.
- สำนักงานสาธารณสุขมูลฐาน. 2536. เอกสารชี้แจงระดับอำเภอเรื่องนโยบายการดำเนินงาน สาธารณสุขในแผนพัฒนาสาธารณสุข ฉบับที่ 7 (2535 - 2539). องค์การทหารผ่านศึก, กรุงเทพฯ.
- สถาบันวิจัยสภาวะแวดล้อม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2549. การจัดการสิ่งแวดล้อม. พิมพ์ครั้งที่ 6, กรุงเทพฯ.
- เศรษฐพงษ์ ปุจฉาการ. 2541. ความรู้ ทักษะ ทักษะ การมีส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนของ สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล กรณีศึกษาอำเภอบ้านบึง จังหวัดชลบุรี. วิทยานิพนธ์ ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยมหิดล.
- อรุณรัตน์ หวังดี. 2548. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอย กรณีเทศบาล ตำบลปากแพรก อำเภอทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

Yamane, T. 1973. **Statistics: Introductory Analysis**. Harper International Edition, Tokyo.